

noutăți

în cercetarea minorităților naționale din România

GUVERNUL
ROMÂNIEI

INSTITUTUL PENTRU
STUDIAREA PROBLEMELOR
MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

400697 Cluj Napoca
Str. Gavril Muzicescu, nr. 5
Tel: 0364 103 154; 0364 116 261
Fax: 0364 103177
E-mail: office@ispmn.gov.ro
www.ispmn.gov.ro

▪ cărți

Berki, Tímea: *Magyar-román kulturális kapcsolatok a 19. század második felében. Értelmiségtörténeti keret* [Contacte culturale maghiaro-române în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Istории ale intelectualității]. Cluj-Napoca: Erdélyi Múzeum Egyesület, 2012. 282 p.

Abstract. Cartea de față conține studiul societății caracterizate de multiculturalitate și plurilingvism în ultimele decenii ale Monarhiei Austro-Ungare, cu un accent pe elita transilvăneană. Cercetarea, respectiv prelucrarea resurselor documentare (a manuscriselor, a documentelor de arhivă, a textelor și a literaturii de specialitate) de limbă maghiară și română - într-o lucrare de doctorat susținută la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj în 2011 -, reprezintă un adaos aparte, deoarece această dublă perspectivă ne relevă aspecte încă neexplorate ale contactologiei. Prezentarea și analiza paralelă a informațiilor reconstruite din documentele istorice maghiare și române permite și găsirea acelor puncte de întrepătrundere, cu ajutorul cărora același eveniment sau problemă legată de cultura etniilor conlocuitoare primește accente diferite sau chiar asemănătoare.

Betea, Lavinia - Cristina Diac - Florin-Răzvan Mihai - Ilarion Țiu: *Lungul drum spre nicăieri. Germanii din România deportați în URSS*. Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun, 2012. 306 p.

Abstract. Volumul se încadrează în eforturile de recuperare și conservare a memoriei unor evenimente traumatice din istoria comunismului românesc: ca formă de reparații de război, în ianuarie-februarie 1945, aproximativ 70.000 de sași și șvabi din Transilvania și Banat au fost deportați în Uniunea Sovietică. Referitor la experiențele germanilor din România în timpul regimului comunist, au fost publicate studii și ediții de documente ce panoramează fenomenul emigrării lor în Germania, în deceniile șapte și opt ale secolului trecut. Subiectul deportării a fost abordat însă mai ales în interiorul comunității și mai puțin discutat în istoriografia de limbă română.

Editorii acestui volum au intervievat supraviețuitori ai deportării, precum și urmași ai acestora. Subiecții interviurilor provin din comunitatea șvabilor bănățeni, și locuiesc în prezent atât în zona Banatului românesc, cât și în Germania, în landul Bavaria. Dificultatea găsirii subiecților, particularitățile interviuării persoanelor de vârstă înaintată, dificultățile rememorării unui eveniment tragic din istoria personală reprezintă tot atâtea obstacole în calea colectării amintirilor. Trecând de acestea, au fost recuperate prețioase mărturii și puse în circuitul științific în forma unor izvoare de istorie orală, de tip „povestea vieții”, ce descriu momentul deportării, călătoria spre Uniunea Sovietică, cotidianul deportării, revenirea în România, precum și destinul ulterior al deportaților.

Prin încărcătura dramatică a fenomenului deportării, cele 51 narațiuni din volum pot fi interesante pentru marele public amator de istorie. Pentru istorici, aceste surse de istorie orală pot completa în mod fericit informația provenită din arhive referitoare la subiectul deportării germanilor. Spre exemplificarea acestui tip de izvor istoric, autorii publică documente din arhive în secțiunea „Anexe”. Totodată, volumul poate fi interesant și pentru cercetători din varii domenii ale socio-umanului, deoarece el poate constitui un bun punct de plecare pentru analize dedicate modului în care se construiește memoria socială a unui eveniment traumatic.

László, Márton - Novák Csaba Zoltán: *A szabadság terhe, Marosvásárhely 1990. március 16-21* [Povara libertății. Târgu-Mureș, 16-21 martie 1990]. Miercurea Ciuc: Pro Print, 2012. 286 p.

Abstract. Prin cercetarea de față autorii și-au propus atât analiza sistematică cât și deschiderea unui dialog

profesional pe tematica conflictului interetnic de la Târgu-Mureș, care, cum este arhicunoscut, la scurt timp după euforia revoluției, în martie 1990, a culminat în violență fizică. Pe lângă faptul că aceste evenimente au marcat societatea locală pentru timp îndelungat, prisma etnică și-a lăsat amprenta pe discursul public și chiar literatura de specialitate, mai mult, explicațiile laice predomină chiar și după 22 de ani după eveniment.

Datele pentru reconstituirea întâmplărilor au fost colectate din arhive (Arhivele Naționale Române, Arhivele Naționale Maghiare, Arhiva Consiliului Județean Mureș), surse de istorie orală (interviuri noi cu protagoniștii evenimentelor și interviuri prezentate în filme documentare), presa locală și națională în limba română și maghiară, respectiv materiale audiovizuale realizate cu ocazia evenimentelor. Desigur, inaccesibilitatea documentelor din arhivele militare sau din arhivele Ministerului de Interne îngreunează atingerea obiectivelor propuse, totuși, sursele disponibile oferă într-un mod generos posibilitatea de a completa, confirma sau infirma unele cunoștințele legate de acest eveniment.

Cartea este structurată în șase capitole mari dintre care cel de-al patrulea este dedicat evenimentelor din martie. Prin abordarea istoriei orașului cu accent pe perioada comunistă (centrul Regiunii Autonome Maghiare, apoi un centru important al comunismului național cultivat de conducerea Partidului), a evenimentelor din decembrie 1989, „schimbarea” elitei orașului, problemele fazei timpurii ale tranziției, apariția problemei naționale în România postrevoluționară și explicit în Târgu-Mureș, dar și evoluția relațiilor dintre România și Ungaria, se desprinde complexa înlănțuire cauzală care a rezultat în conflictul studiat. Capitolul cinci prezintă evoluția evenimentelor de după conflictul interetnic, primele tratative dintre reprezentanții celor două comunități, precum și efectele conflictului pe plan intern și extern. Ultimul capitol, cu subcapitolele *În spirala revoluției* și *Rolul elitelor*, conține interpretarea analitică (etapizarea evenimentelor, respectiv identificarea cauzelor multiple directe și indirecte) și concluziile privind evenimentele din martie 1990.

Tánczos, Vilmos: *Language Shift among the Moldavian Csángós* [Schimbare de limbă la ceangăii din Moldova]. Cluj-Napoca: Editura ISPMN, 2012. 338 p. + hartă.

Abstract. Volumul întrunește studii și eseuri apărute în anii precedenți în reviste și volume de specialitate ale etnografului Vilmos Tánczos. Pe lângă faptul că abordând diferite aspecte legate de limba ceangăilor, cercetările acoperă o arie largă (de la istoria cercetărilor și ideologiilor lingvistice până la analiza empirică a asimilării lingvistice și identitatea lingvistică a ceangăilor din Moldova), valoarea adăugată a acestui volum constă în limba accesibilă pentru un public mai larg decât cel al cunoscătorilor de limba maghiară, respectiv română.

Prima parte a volumului conține patru studii, din care primele două sunt focusate pe tematica asimilării lingvistice. Astfel, primul studiu abordează subiectul dintr-o perspectivă istorică, iar al doilea analizează date colectate recent (1994-1996, 2008-2010) cu privire la competențele lingvistice ale ceangăilor. Studiul din urmă conține estimări privind numărul vorbitorilor de limba maghiară ai populației romano-catolice, datele din 2008-2010 fiind prezentate vizual în tabelele anexate, respectiv pe o hartă atașată volumului. Al treilea studiu prezintă tematic istoria cercetărilor lingvistice și literatura de specialitate, de un secol și jumătate, în legătură cu ceangăii din Moldova, abordând principalele întrebări lingvistice, metodele și rezultatele cercetărilor, precum și actualele domenii de cercetare. Ultimul studiu din acest capitol tratează diferitele ideologii lingvistice în legătură cu limba vorbită de către ceangăi, identificând perspectiva „iluministă”, romantică, pozitivist-structuralistă și a liberalismului lingvistic.

A doua parte a volumului conține patru eseuri, materialul empiric fiind bazat preponderent pe observațiile directe ale autorului. Primul eseu documentează evenimente din vizita de informare asupra situației ceangăilor, vizită efectuată în anul 2000 de către secretarul Comisiei de cultură a Consiliului Europei, João Ary. Următorul eseu abordează întrebări practice, pedagogice și metodologice în legătură cu predarea limbii maghiare la ceangăi. Al treilea și al patrulea eseu tratează identitatea lingvistică a ceangăilor în diferite situații, inclusiv în situația recensământului populației din 2011.

▪ reviste, articole

***Pro Minoritate*, nr. 3/toamnă, 2012.**

Abstract. Tematica numărului curent al revistei o reprezintă recensămintele populației din ultimii ani în Bazinul Carpatic. Astfel, legat de recensământul din România, Tamás Kiss discută consecințele evoluției demografice antagoniste în diferite tipuri de comunități maghiare (cei care trăiesc în comunități compacte, în ambient interetnic sau dispersat), problematica integrării romilor în Ținutul Secuiesc, respectiv dilemele obținerii cetățeniei maghiare prin procedură simplificată. Tot legat de acest recensământ, etnograful Vilmos Tánczos prezintă experiențele lui ca recenzor într-o zonă populată de ceangăi, și discută relația problematicii administrative cu cea identitară. Într-un alt studiu, Attila Papp Z. face o analiză comparativă a populației de etnie romă din Ungaria, România, Slovacia, Ucraina și Serbia, respectiv prezintă estimări demografice legate de numărul romilor cu identitate dublă, romă și maghiară. Pe lângă studiile care abordează întrebări legate de unele minorități din România, apar încă două articole: Róbert Badis prezintă situația demografică a maghiarilor din Voivodina, iar László Gyurgyík discută din punct de vedere metodologic întrebările chestionarelor din Slovacia la care răspunsul a fost refuzat într-un raport mare.

Pentru studii accesați pagina web a revistei [Pro Minoritate](#).

***Sfera Politicii*, vol. XX, no. 5 (171), septembrie-octombrie 2012.**

Abstracte. Numărul actual al revistei conține două studii relevante din punctul de vedere al cercetării minorităților. În lucrarea intitulată *Munca forțată în Holocaustul din România*, Mihai Chioveanu prezintă în linii generale un aspect insuficient tratat de către cercetările care abordează tematica Holocaustului din România: munca obligatorie a populației evreiești din Vechiul Regat și Transilvania de Sud. Autorul consideră că cel mai important aspect pe care documentarea regimului muncii forțate îl poate surprinde este granița dintre societatea românească de tip apartheid și statul român genocidal, iar scopul textului de față este să aducă în atenție necesitatea continuării cercetărilor asupra acestui fenomen. Pe lângă contextualizarea problemei din punct de vedere istoric, studiul trece în revistă cunoștințele acumulate în literatura de specialitate, respectiv analizează pe scurt rolul regimului, cel al birocrăției și cel al armatei în administrarea muncii forțate.

Al doilea studiu intitulat *Discursul identitar maghiar în România postcomunistă*, semnat de către Monica Andriescu și Sergiu Gherghina, investighează dimensiunea politică a identității minorităților naționale prin analiza discursului reprezentantului politic al comunității maghiare în România postcomunistă (Uniunea Democrată Maghiară din România). Analiza de discurs (programe politice, dezbateri parlamentare) și a documentelor este utilizată pentru a ilustra două aspecte discursive: la nivel simbolic și de conținut. Articolul arată că discursul elitelor a jucat un rol formativ pentru mobilizarea și revendicările minorității maghiare, cât și pentru structura cadrului de acomodare a diversității din România postcomunistă.

Pentru studii accesați pagina web a revistei [Sfera Politicii](#).

▪ proiecte, rapoarte de cercetare

Amnesty International: "Chased Away" Forced Evictions of Roma in Ile-de-France/„Chassés de toutes parts" les expulsions forcées de Roms en Île-de-France/Alungați - evacuări forțate ale romilor în Île-de-France, 2012

Abstract. Asociația Amnesty International a publicat pentru prima dată un raport detaliat privind situația romilor din regiunea pariziană, la baza căruia stau cercetări efectuate pe parcursul a patru misiuni în lunile februarie, mai-iunie și septembrie 2012 (precum și o documentare prealabilă din septembrie 2010). Raportul

de față documentează evacuări forțate individuale și mărturii ale romilor migranți, în primul rând din România, care au fost victime ale acestei proceduri, respectiv conține analiza cadrului legislativ intern francez, mai exact deficiențele acestuia în furnizarea unei protecții adecvate în fața evacuărilor forțate. Chiar dacă recunoaște că evacuarea terenurilor nu este în sine ilegală, Amnesty International constată că aceste expulzări contravin drepturilor omului și, pe lângă faptul că ele sunt traumatizante, evacuările forțate repetate duc la înrăutățirea condițiilor precare de trai.

Pe lângă textul original în limba engleză, există variante ale raportului în limba franceză, precum și în limba română care pot fi accesate [aici](#), pe pagina web a organizației Amnesty International.

▪ simpozioane, conferințe, mese rotunde, workshopuri

Conferința națională *Politică și societate în „Epoca Ceaușescu”*, București, 13-14 noiembrie 2012

Descriere. Conferința a fost organizată de către Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER) și a urmărit readucerea în atenția publică a efectelor produse asupra societății românești de schimbările politice și sociale ale regimului comunist în timpul lui Nicolae Ceaușescu. Lucrările s-au desfășurat în următoarele patru secțiuni: *Schimbări politice și sociale în România după martie 1965*, *Cultura și intelectualii în „Epoca Ceaușescu”*, *Propagandă, ideologie și imaginar social în „Epoca Ceaușescu”*, *Represiunea și colaborările cu regimul*. În cadrul primei secțiuni au fost prezentate două lucrări care abordează politicile minoritare din epocă. Astfel, Pompiliu-Nicolae Constantin a prezentat lucrarea intitulată *Redefinirea raportului majoritar-minoritar după 1965: statutul minorităților naționale în „Epoca Ceaușescu”*, iar Novák Csaba Zoltán *Politica față de minoritățile naționale în prima etapă a Epocii Ceaușescu*.

Programul conferinței poate fi consultat pe pagina web a [IICCMER](#).

Conferința internațională *Etnikai pártok Kelet-és Nyugat-Európában/Ethnic parties in Eastern- and Western-Europe* [Partide etnice în Europa de Vest și de Est], Budapesta, 29-30 noiembrie 2012

Descriere. Conferința a fost organizată de către Institutul pentru Cercetarea Minorităților Naționale al Academiei Maghiare (MTAKI) și de Institutul pentru Cercetarea Comunităților Maghiare de peste Hotare (Nemzetpolitikai Kutatóintézet), Budapesta. Prima zi a evenimentului s-a desfășurat în limba maghiară și s-a axat pe partidele minorităților maghiare din Bazinul Carpatic, respectiv partidul minorității turce din Bulgaria. Ziua a doua au participat mai mulți experți în domeniu din Europa Occidentală, astfel comunicările au fost efectuate în limba engleză, iar analizele teoretice și empirice au atins cazuri din Spania, Belgia, Italia, Germania și Finlanda, respectiv diferite aspecte ale reprezentării minorităților din România, Slovacia, Serbia și Ucraina. Aici menționăm numai comunicările care au abordat situația minorităților din România: Tamás Kiss și Gergő Barna - *Etnikai szavazók. Az RMDSZ és az erdélyi magyarok választói magatartása 1990-2012 között* [Votanți etnici. UDMR și comportamentul electoral al maghiarilor din Transilvania între 1990-2012]; Tibor Toró - *Változások a romániai magyar érdekképviselet belső struktúrájában és diskurzusában* [Schimbări în structura internă și discursul reprezentării intereselor maghiare din România]; István Gergő Székely - *Electoral participation, party preferences and the impact of political pluralism in the Hungarian community of Transylvania* [Participare electorală, preferințe de partid și consecințele pluralismului politic în comunitatea maghiară din Transilvania]; Miklós Bakk: *Ethnic party and constitution in Romania* [Partidul etnic și constituția României].

Programul conferinței poate fi consultat [aici](#).

▪ despre buletinul informativ Noutăți

Lucrările științifice și evenimentele incluse în acest buletin informativ nu constituie o listă completă. Cei interesați să coopereze la realizarea lui sunt rugați să ne contacteze la adresa centru.doc@ispmn.gov.ro. Cei care nu doresc să primească acest buletin informativ sunt invitați să ne contacteze în acest sens.

Informații detaliate în legătură cu proiectul Noutăți în cercetarea minorităților naționale din România și numerele anterioare ale buletinului informativ se găsesc pe pagina web a [Institutului pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale din România \(ISPMN\)](#).

Pentru informații legate de proiectele derulate în cadrul ISPMN și publicațiile apărute la Editura ISPMN vizitați pagina web a Institutului.